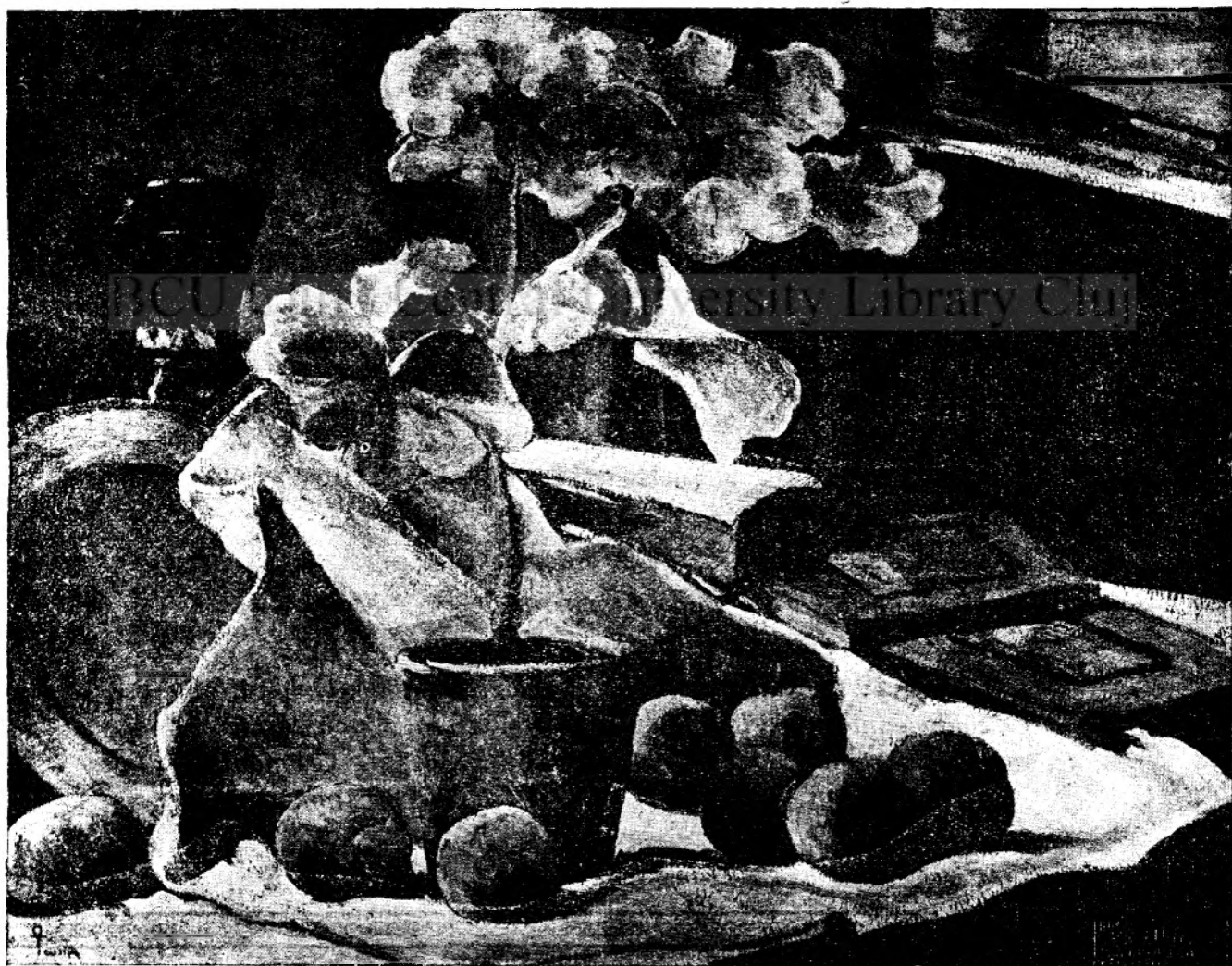

Familia

Teodorescu Sion.

Poem cromatic.

Apare odată pe lună
sub conducerea unui comitet de redacție

Redactor: M. G. Samarineanu

Redacția: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției. — Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 6:

	1. <i>Renașterea naționalismului</i> de George Bota.	
	2. <i>Domnul Sgârcea</i> de Cezar Petrescu.	
	3. <i>Noapte</i> de D. Psatta.	
	4. <i>Noapte</i> de Z. Sandu	
	5. <i>Origina soc nașiunilor și Latinitatea</i> de Julian Peter.	
	6. <i>De dragul Codrului</i> de Constantin Doboș.	
	7. <i>Glasul Invingătorului</i> de Constantin Goron.	
	8. <i>Vasul</i> de Ion Dragu.	
	9. <i>Tăcere</i> de I. G. Samarineanu.	
	10. <i>Chemare</i> de P.	
	11. <i>Oameni și vremuri trecute la românii din Bihor</i> de M. Pripor.	
	12. <i>Cântece</i> de Heinrich-Heine. Trad. de Const. Delabaia.	
	13. <i>Căminurile de fete ucenice</i> de M. Strugariu.	
	14. <i>Scrisoare</i> de George A. Petre.	
	15. <i>Teatrul-Artă și Teatru meserie</i> de Șt. Mărcuș.	
	16. <i>Cărâruie</i> de M. G. Samarineanu.	
	Cronici: <i>M. Sadoveanu</i> de M. San-Marino — <i>Dela M. Sadoveanu la Parlagi L.</i> de Tabéry Géza. — <i>Criza cărții, Bacalaureatul, Dansul modern</i> de S. M — <i>Cronica Teatrală.</i> — <i>Revista revistelor.</i> — <i>Presa despre noi.</i> etc.	

Abonamente:

Pe 1 an : 120 Lei; pe 6 luni: 75 lei. — Pentru instituțiuni și autorități :
300 lei pe an. — În străinătate: 300 lei pe an. — Inserții și reclame
la Administrația revistei: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

Renașterea naționalismului

De George Bota.

Să nu se confunde cuvântul „naționalism“ pe care-l pot purta diferitele grupări politice, cu naționalismul ca dogmă politică. Fără să contestăm partidului ce ar purta acest nume sinceritatea sentimentelor sale naționale, vrem să spunem că și alte partide pot avea exact aceleași sentimente naționale, ascunse sub alte firme. Problema este mult mai generală și se cade să o privim în toată amplitudinea ei. Atât istoria omenirii, cât și observațiile sociologilor ne spun un adevăr pe care nu-l putem călca, fără a rățăci: omenirea nu a progresat și nu poate progresa decât prin progresul fiecărei grupe, națiuni și prin armonizarea acestor grupe între ele. Politica lumii trebuie dar să țină seamă de realitatea faptelor, de legile firii, cu un cuvânt de tradiție. O dovadă că disprețuirea acestui adevăr duce la falimente politice ne-o dau ultimele experiențe ale omenirii. Victime ale unor iluzii ultraidealiste victime ale unor iluzii cari călcau nemăsurat legile firii omenești, unii ideologi și în timpurile vechi, ca și în timpurile de azi, au conceput pe hârtie diferite paradisuri omenești, în timp ce omenirea reală își urma calea sa de dezvoltare supusă unor legi fatale. Idealiștii în dorința lor nobilă de a vedea pe om mai fericit, au aruncat planurile lor în lume; unii le-au luat cu aceeași sinceritate și au căutat mai ales prin revoluții să le realizeze; alții, deși au văzut zădărnicia visurilor și imposibilitatea lor de realizare, au exploatat aspirațiunile mulțimei, au creat cuvinte umilate ca: democrație, socialism, comunism, libertate, egalitate și cu ele au purtat de nas masele omenești. Toate aceste mișcări însă și-au încheiat activitatea prin faliment, omenirea revenind fatal la matca sa, la felul său de viață: împărțită în națiuni, legate de pământ, de tradiție, de rasă, de un trecut sufletesc și material. S'a văzut că ori de câte ori au intervenit crize într'o grupare socială, ceace se trezește cu forță sufletească de salvare este puterea rasei, adâncimea etnică a unui popor. Un filozof fran-

cez spunea cu drept cuvânt că: „Cei vii sunt conduși de cei morți“.

Orice societate trăiește din tradițiile sale și evoluează progresând dacă este deschisă spre inițiativă. Deci tradiție și inițiativă, iată cei doi factori esențiali ai progresului omenesc. Revoluțiile nu sunt de cât accidente, erupțiuni cari zdruncină mai mult sau mai puțin organismele sociale, dar cari nu pot deveni lege de funcționare. Normal, societatea omenească, se dezvoltă prin trecutul său, care este însuși experiența vieții și prin puterea de creații noi, de inițiative pornite și bazate pe acest trecut. A o rupe cu trecutul înseamnă a da cu piciorul la însăși temelie de existență a unui neam. Ar fi cam același lucru ceace se întâmplă cu un individ care deodată, dintr'un accident, își pierde memoria, își uită viața trecută și care prin urmare nu mai poate fi om întreg, om normal. Și societatea își are memoria sa care e tradiția, o memorie colectivă, care este mai reală, mai puternică și care conduce și memoria indivizilor.

Iată adevăruri cari desmint afirmarea d-lui Ramsay Macdonald; care spunea că războiul a întărit socialismul. A fost numai o iluzie, căci faptele ne vorbesc mai mult decât vorbele mari. Socialismul de după războiu s'a exagerat până într'atâta că și-a săpat singur groapa. Și am putea stabili o lege socială pe care este ușor să o verificăm că: „un fenomen social dacă se exagerează în detrimentul altora tinde să dispară“. Așa s'a întâmplat cu militarismul german, care nu era decât creșterea exagerată a unei instituții folositoare în limitele sale normale, dar care a devenit o cangrenă primejdioasă prin exagerare; și a căzut. Tot astfel și cu alte fenomene sociale de orice natură.

Și atunci ne întoarcem pe drumurile firești pe care se poate merge și acestea nu sunt decât naționalismul tradiționalist unit cu idealul

național, temperat și el de un ideal mai înalt care este umanitatea.

S'au măcinat rând pe rând toate încercările chimerice ale popoarelor cari au crezut că pot călca legile fatale ale firei și că pot crește copaci fără rădăcini. Franța, țara cea mai bogată în avânt și în iluzii, cea dintâiu ne dă dovadă că a greșit. În Franța, primejdia fiind în prag, ca din pământ a răsărit salvatorul etern care este spiritul tradițional al rasei. Forța etnică și nemuritoare a poporului francez se ridică azi ca să risipească exagerările utopiștilor și să readucă acest neam iarăși la normal. S'a văzut mai bine decât oricând că aceace se numea democrație, ajunsese o fantomă înșelătoare pe care încălecară toți dușmanii Franței ca să o șteargă din rândul neamurilor sănătoase. Tradiționalismul francez renaște azi, ca și cel italian; el se unește cu avânturile noi, cu noile aspirații; tradiționalismul națiunii colaborează cu iubirea umanitară și va aduce pace și liniște atât Franței cât și omenirii. Căci un paradis pământesc nu se poate clădi așa cum au cercat să-l clădească bolșevicii și toate nuanțele anarhice victime ale superstițiilor bolnave; paradisul pământesc este legat de legile pământului, de caracterul rasei, de trecutul popoarelor. Oameni suntem și ca oameni nu putem renunța la ceace este mai omenesc în noi, mai real și mai adânc; puterile transmise nouă de înaintașii noștri.

Ideologia este bună, e frumoasă, dar ea trebuie să țină seama de realități și de logică. Realitate este națiunea, mai reală decât omul individ care este o abstracție; iar logica sunt însăși legile istorice de dezvoltare ale omenirii.

Să ne trezim dar și noi cu o oră mai de vreme și să ne ascultăm glasul neamului odată cu glasul omenirii. Să lucrăm cu toată vigoarea ca să renască tradiția atât de bogată și sublimă a neamului românesc și să pornim un curent nou de trezire națională la razele iubirii de oameni. Nu cu măciuci, nici cu scandalul de stradă, nici cu suspiciuni neghioabe vom croi drumul cel nou, ci cu renașterea a tot ceace a avut neamul acesta mai sfânt, mai nobil și mai omenesc în el. Cu acestea vom putea zidi naționalismul cel nou cu care să putem trăi fericiți în noua formă și în noile credințe de viață ale neamului.

EPIGRAMĂ

Doctor in teologie
Dela Roma ești părinte!
Ce păcat că 'n „Dectorie“
Nu ți-au pus și-un pic de minte!

Unui doctor in teologie.

Seneca.

Noaptea...

De D. Psatta.

*E noapte albă
Stelele-s salbă,
Picuri de rouă
Ca lacrimi plouă
Pe foi de nalbă!*

*Cântă zefirii,
Plâng trandafirii,
Inima 'mi scaldă
Ca raza caldă
Vraja iubirii!*

*Luna răsfrânge
Fața de sânge,
Și'n fund de ape
Cercând să sape,
Bujori și frânge.*

*Cad nouă stele
Albe mărgelă,
Și-mi lasă chinul,
Ducând seninul
In drum cu ele!...*

Noaptea

neștiințit ce-mi îmbrățișa cu vrejul visurilor ucigăse
făptura sufletului s'a scurs lenese și, în lumina neîn-
cepută, pe cărării uitate, se scutură, îndurerate, mângăle-
rile ofilite ale copilăriei.

Da, sufletul își tremură crengile dorurilor și des-
frunzit de frăgezimea nădejdlor înșelătoare, înduiosat,
își picură roua tristeții în polirul inimii mele bolnave.

Și ochi-mi, împăenjenit de oboseala vegheritor
chinuite la căpătâiul grijilor fecunde se înfioară de
fulgerarea zorilor rumene, necunoscute.

Doar inima mea, sărmana mea inimă, împovărată
de oftările dorințelor părguite în căldura lutului greu
și păcătos nu și-a împodobit cămara pentru a primi
pe crainicul zorit al bucuriilor cerești:

Atinge-mă, Doamne, cu alba poală a curățeniei tale,
Inmiresmează-mi flința cu tămâia sfințeniei tale și
ucide, în urechea sufletului meu ce a găsit cărarea
însănătoșirii, ucide chioul de ademenire al lumii cu
fericirle ei de păcate.

Coboară, în trupul răvășit de rănile păcatelor,
mirul crinilor, și se va schimba fața lui, iar nourul bi-
necuvântării tale îl va ocroti de arșita ispitelor otră-
vitoare.

Potolește, Doamne, chinul inimii ca flpetul desă-
dejdit să nu-mi vestească nebun, în lumea pornită să
mă înghiță cu neastâmpărul valurilor ei, să nu-mi
vestească nebun taina durerii flnută sub obroc.

Z. Sandu.

Domnul Sgârcea

de Cezar Petrescu

De unde cunosc oare figura aceasta?

Mustața roasă de molii, ochii roșii fără gene ca ai epurilor de casă, gâtul subțire cu mărul lui Adam imens, mersul oblic, de vulpe?

A! E domnul Sgârcea.

Cu o promptitudine automată de școlar, rămasă moștenire în mușchii mâinei, am salutat. D. Sgârcea m'a recunoscut. E chiar vesel. Mă invită să stau alături, pe blocul de piatră. Imi oferă — minune! — o țigară, el care mi-a dat șase ore de carceră, fiindcă, m'a surprins în debuturile de consumator al R. M. Sului. D. Sgârcea își freacă mâinile osoase, vrea să fie voios, încearcă să-mi spue o anecdotă, apropos de pădure și munte, citită undeva, desigur în almanahul lui Moș Teacă, acum un sfert de veac.

Il privesc. Vă pot mărturisi — îl privesc fără iubire. Il găsesc urât, grotesc, în desacord cu toată grandoarea calmă a naturii. O sperietoare pentru păsările codrului. Poartă haine negre, cu miros de benzină — nimic mai urât în pădure de cât o haină neagră și mai oribil decât mirosul de benzină. Poartă umbrelă — imaginați-vă tot grotescul; un târgoveț cu umbrelă, în pădure! Poartă guler tare, înalt, drept — închipuiți-vă un domn cu guler tare, înalt și drept, în poiana de unde aștepți să îșnească un salir cu picioarele incopitate, o horă de nimfe, sau cu naiul! E, înfățișat, odios. Și mai e și bătrân, cu obrazul pergamentat ca al unei mumii din dinastia a treisprezecea. Când râde, d. Sgârcea parcă rânjește.

Ascultându-l și răspunzându-i, simt răscolindu-se în mine toată ura pe care am adunat-o șase ani de școală. Imi amintesc:

Odată m'a prins celind un volum de Tolstoi; trei ore de carceră. Altădată discutam aprins cu doi colegi. Era în dosul sălei de gimnastică. De când țineam minte, în iarbă, se afla întinsă o grindă, rămasă de sigur de la zidirea sălei. Am întors-o cu fața în sus, alături. Dedesubt iarba era albă-gălbuie; fără viață, și-au fugit gănganii și larve. Discutam ceva nevinovat, cu pasiune de neoliți: Despre caracterul neloial și armele perfide ale animalelor care fug de soare, sau așa ceva. D. Sgârcea a apărut. Trei ore de carceră, fiindcă în ora de gimnastică ne-am sustras regulamentului, care ne obliga să facem pe maimuța la prăjină. Și nota doi când într-o dizertație am vorbit despre antagonismul între generații. Și o săptămână afară din școală fiindcă am fost să-l aplaudăm pe Liciu. Și câte și câte! Intre noi și d. Sgârcea era o perpetuă luptă, surdă și plină de viclenii, ca între sălbătăciunile pădurei și vânător. Din școală ne-a lăsat o singură impresie: ceasuri de carceră și „n'ai voie“. N'ai voie să citești, să vezi, să fii copil, să porți părul pieptănat, să cânti, să aibi

curiozitate, să fii entuziasmat, să gândești. D. Sgârcea era un automat, noi trebuia să fim automate mai mici, mișcate la comanda lui.

Și acum d. Sgârcea e alături. Și fără putere. Pot să văd, să chiui, să-i arunc fumul în nas, să discut liber despre lipsa de loialitate a larvelor subterane ori alte prăpăstii, câte vreau și cum vreau. D. Sgârcea, nu-mi mai poate porunci ceasuri de carceră. Italienii mi se pare spun că răsbunarea e un fel de mâncare, care trebuie servit rece. Am să plătesc pentru toți cei șase ani, și pentru toți tovarășii de carceră, de treiuri, de eliminări și de admonestări în fața clasei.

D. Sgârcea a terminat de fumat. Vorbește:

— Am auzit că scrii. Scrii cărți...

— Mda...

— Și scrii în ziare. Te-a premiat Academia.

— Mda.

— Imi pare foarte bine. Imi spuneam eu de când îmi erai elev că este stofă (îmi spusese, e drept, că am stofă de copist la percepție, ceia ce era sigur că am să devin). Să știi că îmi pare foarte bine. Nu poți spune că nu ți-a servit și îndrumarea noastră, a mea! (Adevărat, când m'a prins cu „Invierea“ lui Tolstoi, mi-a dat cu cartea în cap și pe deasupra cele trei ore reglementare de carceră). Vezi, spuneam eu!... Talentul, Hehei! Talentul. Fără disciplină nu faci nimic cu el. Trebuie modelat, cultivat. Ca un grădinar care retează crengile, pune gunoiu la rădăcină, udă, curăță de omizi. Am conștiința împăcată, mi-am făcut datoria. Uite elevii mei au ajuns bine: unul e judecător, altul maior, vre-o câțiva căpitani, avocați, doctori. Pot spune că din mâna mea au eșit.

M'am ridicat în picioare și am vrut să-l întrerup. Să-l întrerup și să-i spun tot, ca un duș, rece, să fii crud, să aleg cuvintele cele mai tari, mai rele, vorbele care cad ca bolovanii în cap; tot ce-a ucis aci, bun, loial, sincer, dezinteresat; cele dintâi ipocrizii la care ne-a silit, minciuna, delațiunea, lingușirea, fățărnicia.

Dar d. Sgârcea îndreptă o figură atât de nevinovat fericită de „tot ce făcuse bun pentru noi“ și arăta atât de slab, puțin la trup, bătrân, sărac, umil în haina lui neagră mirosind a benzină, cu gulerul tare și cu umbrelă, încât nimic din ce-mi era pe buze n'am putut rosti. L-am ajutat să se ridice de pe blocul de stâncă. Și cum poteca era povârniță și picioarele lui slabe, i-am dat brațul să-l sprijin, așa cum stă sugrăvit în gravurile cărților, de școală: copii, fiți miloși cu oamenii bătrâni.

Morala: răsbunarea e un fel care trebui servit ferbinte. Căci dacă aștepți să se răcească...

Origina societății națiunilor și Latinitatea

De Iulian Peter.

Origina societății națiunilor este celebrul mesaj al președintelui Wilson dela 8 Ianuarie 1918 care cuprindea în 14 puncte bazele principale ale păcii. Pentru a pătrunde bine intențiunile lui Wilson și a înțelege bine noutatea principiilor expuse este necesar să aruncăm o scurtă privire asupra trecutului.

În Evul mediu și din timpurile feudale până la războiul de 30 ani, teritoriile împreună cu locuitorii erau considerate ca și bunuri private ale suveranilor mari și mici cari puteau dispune de ele după bunul lor plac. Astfel o față de rege aducea drept zestre viitorului ei soț o provincie întreagă sau împăratul dăruia unui vasal sau unui episcop un teritoriu înfins spre a se bucura de veniturile pământului și de munca locuitorilor. Împărății Habsburgilor mai cu seamă au știut în decursul istoriei, să se folosească cu o deosebită măiestrie de acest mod de achiziție. Deși armatele austriace au cunoscut mult mai des înfrângeri decât isbânzi, totuși, potrivit devizei sale „Tu felix Austria nube,” Austria a știut să-și mărească teritoriul.

Dela tratatul dela Westfalia din 1644 care a pus capăt războiului de 30 ani până la congresul dela Viena care a încheiat epopea Napoleoniană, anexiunile, cesiunile și împărțirile de teritorii se făceau în numele unui principiu nou, acel al echilibrului european.

De fapt, în această perioadă, marele puteri ce și disputau influența în Europa erau Franța, Anglia, Sf ul imperiu Germanic cu Austria. Spania și Olanda, mai târziu au intrat în concertul European 2 state noi Prusia Brandenburgilor și Rusia Romanoffilor pe când Spania și Olanda decad la rangul de putere secundare.

Îndată ce una din aceste puteri, întărindu-se peste măsură, amenința echilibrul forțelor în Europa, se formă o coaliție împotriva ei; astfel s'au format coaliții împotriva lui Carol Quintul lui Ludovic al XIV-lea lui Napoleon. Mai întotdeauna sufletul acestor coaliții a fost Anglia. La congresele de pace cari încheiau războaiele se refăcea harla Europei, atribuind o provincie împreună cu națiunile conlocuitoare unuia sau altuia din beligeranți sau chiar unui ca răsplată pentru neinterveniune. Diplomații se căzneau să realizeze un nou echilibru mai mult sau mai puțin stabil pe baza căruia biata Europa trăia câțiva ani de pace relativă. Nu i venea nimănu în minte să întrebe populațiunilor cari treceau dela un stăpân la altul dacă consimțeau sau nu la aceste schimbări. Exemple tipice de provincii cari au trecut sub diferite stăpâniri de dragul echilibrului European sunt provinciile Italiene, Lombardia, Veneția, Piemont, Flandra, Silezia, etc. Principiile de libertate izvorâte din Revoluția Franceză un moment înăbușite de Wellington la Waterloo și apoi de Metternich la Viena fermentează în sufletul națiunilor oprimate de liga capetelor încoro-

nate cari persistă a considera popoarele ca o turmă pe care o poți conduce după bunul plac al suveranității de drept divin.

Nemulțumirile au izbucnit mai pretutindeni și au dat naștere revoluțiilor dela 1848. Din aceste frământări din cari națiunile au câștigat libertatea politică precum și indivizii au câștigat libertatea civilă, naște un principiu nou, principiul naționalităților. O primă și timidă aplicare s'a făcut la 1830 prin eliberarea Greciei de sub jugul Turcesc și apoi acest principiu al naționalităților a fost exploatat în contra Turcia când de Rusia când de Austria, când de alte puteri, desigur nu de dragul națiunilor oprimate, ci pentru a-și lărgi sfere de influență și a-și asigura debușuri spre Orient. Aplicarea acestui principiu, cel puțin mărturisit, a realizat independența principalelor române, a Serbiei, Montenegrului și mai târziu a Bulgariei, și au făcut posibilă unitatea Italiei în 1859, a Germaniei în 1866 toate consfințite de Tratatul de la Berlin din 1878.

Ultima coaliție a fost cea realizată de puterile aliate și-a sociate împotriva imperiilor centrale în frunte cu Germania care tindeau a realiza o împărțire universală bazată pe forța brutală. Încă odată principiul echilibrului european a deslănțuit un războiu. În cursul anilor 1914—1918 au aderat alte state la războiu invocând cu totul alte motive și anume Italia și România au invocat principiul sfânt al întregirii neamului sub o singură suveranitate națională.

Pacea nu mai putea fi rezemată pe baze artificiale de echilibru de forțe ci pe bazele naturale ale voințelor și năzuințelor națiunilor considerate pentru prima oară ca subiecte de drept internațional, libere să-și fixeze destinele singure.

Pentru a realiza acest principiu juridic Wilson a înșirat cele 14 puncte la cari a adaogat încă 4 puncte la 12 Februarie 1918. Aceste 4 puncte sunt următoarele:

1. Fiecare parte din soluția finală va trebui să fie întemeiată pe dreptatea esențială în fiecare caz particular cum și pe acele orânduirii care vor fi mai potrivite să dea o pace statornică.

2. Nu se va putea face lâng pe seama popoarelor a provinciilor numai de dragul unui joc, fie el chiar marele joc, astăzi discreditat definitiv al echilibrului forțelor.

3. Orice soluție teritorială implicată prin faptul războiului va trebui să se dea în interesul și pentru folosul populațiunilor respective, iar nu ca arte într'un simplu aranjament oarecare sau printr'un compromis între pretențiunile statelor rivale.

4. Toate năzuințele naționale bine clarificate vor fi satisfăcute în chipul cel mai simplu cu putința.

Potrivit punctului No. 14 care zice: 14) O asociațiune generală a națiunilor va fi alcătuită pe temelie de convențiune speciale în scop de a da garanții mutuale de independență politică și de integritate teritorială statelor mari ca și celor mici.

Puterile aliate s'au asociat printr'un legământ solemn care se numește Societatea națiunilor. Punctele pactului pe care fiecare națiune aderentă se angajează în mod solemn a respecta sunt înșirate în 26 articole cari sunt tipărite în capul fiecărui din tratatele de pace (Versailles, Nenilly, Trianon, St. Germain, Sevres) și face parte integrantă din acesta.

Trebue se remarcăm din capul locului că nu s'a instituit o alianță de State cari pot intra în conflict cu națiunile sau naționalitățile ci s'a alcătuit o societate a națiunilor. Ca atare, Societatea națiunilor nu este nici o federație de State nici un supra Stat ci este o adunare de națiuni cari au aderat în mod solemn la un pact (contract) fundamental prin care își garantează în mod reciproc independența politică și integritatea teritorială. Fiecare membru își limitează în mod voluntar libertatea și suveranitatea în scopul de a asigura tuturor prosperitatea și pace. Acest contract în loc se fie cu termen ca contractele între indivizi, este perpetuu.

Faptul că pactul face parte integrantă a tratatelor însemnează că Societatea națiunilor înțelege să garanteze menținerea stării politice izvorită din tratatele de pace și iată de ce România ca și toate statele învingătoare are tot interesul ca acest organism să fie trainic, pe când învinșii caută prin toate mijloacele să înlăture efectele tratatelor slăbind solidaritatea care există între membrii S. N.

Un alt principiu care nu este decât consecința logică a principiului naționalităților este acela al autodeterminării adică dreptul fiecărei națiuni să se rostească în mod liber și independent asupra forme politice ce vrea să adopte în viitor.

Națiunea se rostește pe cale de congres național cum a fost cazul la Alba-Iulia de ex. fie pe cale de plebiscit cum a fost cazul în Silezia, și la Aaland de ex.

Pactul regulează în art. 11—15 cu precizie soluționarea pașnică a neînțelegerilor între state și ceace se realizează pentru prima oară în istorie art. 16 și 17 prevăd sancțiuni efective în caz de violare a pactului sau de amenințarea păcii lumii.

Este loc aici să facem unele observații asupra unor evenimente survenite în ultimul timp și cari stîrbesc oarecum autoritatea ligii națiunilor și care înteresează România mai de aproape.

Nu putem tăgădui că Anglo-Saxonii (Englezii și Americanii) sunt cei ce au câștigat mai mult de pe urma războiului, și că tot ei au avut o influență precumpănitoare la alcătuirea pactului (Wilson Loyd George). Punctul în ansamblu lui are un colorit anglo

saxon pronunțat și tendința de federalizare specială rasei engleze. Aceste tendințe sunt agravate prin faptul că fără latine, Spania, Brazilia, Argentina, se retrag sau se dezinteresează de Societatea Națiunilor astfel că minoritatea latină din ligă este și mai slăbită astăzi, ceace ar permite Anglo Saxonilor să obține și mai ușor egemonia mondială. Latinitatea nu mai e reprezentată decât de diplomația, suplă a unui Briand, de geniul unui Mussolini și de claritatea convingătoare a unui Titulescu.

Datoria Țărilor latine este ca în ceasul de față să mai tempereze individualismul lor și să facă un gest de solidaritate pentru a salva moștenirea civilizației greco-romane în pericol.

De dragul codrului..

de Constantin Doboș

*De dragul codrului, chiar luna
Răsare'ncet, misterios
Și-l mângâie cu mii de raze,
Să-și uite visul lui frumos,*

*Se luminează, ca prin farmec,
Intinsul codru înopțat;
Cu molcom svon, prin mii de frunze
In șoaptă-mi spune ce-a visat.*

*Iar visul lui nespus de dulce,
Abia spre zori l'a isprăvit...
Și par'c'a fost al meu, că'n minte,
De-atunci, îl port neconținut.*

Oradea, 1926

Glasul Invingătorului*)

de Const Goron

*Furtuna vieții brațele mi-a rupt
Și cum aș vrea, Stăpâne, ca să lupt!...*

*Un uragan să crească'n jurul meu,
Ca'n lupta grea să mă frământ mereu!*

*Vreau răni adânci și suferință grea,
Să uit că este-o clipă viața mea...*

*Vreau strigăte de'avinși, de'avingători,
Să uit că mă voi risipi în zori...*

*Florul vieții să îl simt crescând,
O flacără să-mi fie orice gând...*

*Și trâmbițând victoria'n cântare,
Să mă asvâră ca trăsnetul în zare!...*

*) Din volumul de poezii ce va apărea la toamnă în biblioteca „Semănătorul” de la Arad.

Vasul

de Ion Dragu

Era un vas antic pe care îl cumpărasem cu pri-lejul unei călătorii peste hotare și care, după spu-sele negustorului, fusese găsit în săpăturile dela Herculanium.

În nopțile de vară sub lumina alintătoare și mo-latică a lunii, o femeie înaripată, fiică a daltei gre-cești și a ritmului scump școalei praxiteliane, mode-lată pe peretele vasului, părea că surăde provocă-toare, cu ochii-i verzi deschiși cu îndrăzneală, cu în-fățișarea întregă a unei vieți trupești îngrămădită toată în contururi fermecătoare și fine. Simțeam sub vechimea vasului, gustul cald încă al modelajului; vedeam repezindu-se parcă în carne fluxul vieții și, în fața formelor safirii, mintea-mi se silea să conceapă deopotrivă orbitoarea și neasămuita frumusețe a mo-delului, și geniul subtil și pasiunea măștrilor cari știau să le înfățișeze aidoma. Căci trecem cu toții prin muzee, aproape indiferenți, fără a ști ce a cos-tat bucla de pe capetele acestea tinere încununate cu flori, fără să bănuim strălucirile și voluptățile a-dormite pentru veșnicie în marmurele eburneene, în bronzurile zmaraldii sau safirii, unele involte ca niște flori palide, cu petalele anemice, altele ca niște flori însetate încă de alintări și de osanale într-o nespusa goliciune de corole albastre...

Bronzurile și marmurele acestea târâsc cu ele o sclipire de soare înveselit în înflorirea caldă a leandriilor. Ele sunt întruparea vie a păgânismului așa de realist în ceea ce realitatea are ca ispită și ca ideal, împotriva unui Olimp de carne și de simțuri unui cer senin și rece. Imi pare că văd venind spre mine, scaldate în visuri, toate veacurile tinere a că-ror soartă s'a îndeplinit, dar ale căror urme sacre mai trăesc puțin în casele descoperite, pe ghizdurile secate ale fântânilor din Herculanium și Pompei, în bazinele de marmură în cari se înverzesc capilarele de zmaralde. În timp ce noi nădăjduim un înfinit scâl-dat în azur și în cețe aurite în veșnica contemplare a Tatălui, ele realizaseră sub porticele orbitor de albe și sub frizele armonioase ale Partenonurilor înălțate în ștruirea de lumină a cerului Aticeii, viziunea lor cerească, și au făcut pe pământul divin al Greciei un paradis ale cărui străluciri sunt ruini a-cum, și ale cărui luminoase glorii sunt palide re-flecte. Nu poți să nu invidiezi popoarele care au făcut din visul acesta existența lor obișnuită, popoarele al căror geniu puternic nu numai că a știut să vadă minunat de bine ființa, dar a creat ele însuși ceea ce însăși natura pare că nu poate produce, căci până într'atât frumusețea rămâne sub stăpânirea voinții lor și fășnește, ca în nemuritoarea galopadă panatenaică din operele făcute de mâinile lor...

Adeseori, în amurg, în clipa regretelor, când

cerul livid părea o cârpă, din care sângele roșu se scursesese picătură cu picătură, într'o ceață tragică, îngenunchiam în fața vasului, și fixând cu privirea forma capricioasă, îmi ziceam:

„Să vedem: poate că are să-și ia zborul“...

Dar nu zbura niciodată din locul în care era înțepenită, și eu rămâneam cu gândul că nu poate fi decât o moartă, căci vine din mormântul acela uriaș, ascuns sub optsprezece veacuri de lavă, din cetatea înțepenită într'o neașteptată întrerupere de viață. Iar vasul nu mai evoca mâinile albe și dră-guțe care se rezimau de pietrele fântânilor din piețe, mâini dibace de sclave frumoase care se oglindeau în apa liniștită și surădeau privind-și ochii și des-făcându-și cozile dese; el nu-mi mai reamintea decât bazinele de marmură secate și tuburile de plumb topite și acoperite de rouă ușoară.

Într'o noapte, însă, în clipa când îmi lăsa pri-virea peste ea, mi se păru, că ochii ei verzi surăd tainic și șiret: și cum eu mă încăpățâna să-mi ră-tăcesc ochii pe relieful pierdut într'o lumină nelămu-rită care îi estompa conturul, ea își deschise ari-pele și plecă...

Da, plecă: picioarele-i înaripate se desfăcură de pe toarta vasului, fără zgomot și fără să sfarme ceva. O troznitură scurtă, abia auzită și atâtă tot, M'am uitat în toate părțile: nu mai vedeam decât umbra dantelată pe care o făcea pe peretele odăii frunzișul străbătut de raze de lună. Și vasul era părăsit și simplu.

În uimirea și durerea mea, m'am repezit la fe-reastră:

— „Drăguța mea zeiță, unde te duci? În ce lume de dulci himere, îți faci pribegia capricioasă?“

Dar nu-mi răspunse:

A doua zi dimineața, în clipa când soarele zgă-ria cu ghiare de aur perdelele-mi albastre, întâia-mi privire fu pentru vasul din Herculanium. Femeea se întorsese la locul ei, îmi surâse ironic, ca și cum ar fi voit să-mi zică: — „Vezi“ m'am întors“.

Dar gura-i așa de fină luă în același timp o expresie de șiretenie. Traducând limbajul aфон pe care mi-l spunea, ghiceam cuvintele acestea vrăjite:

— „Ascultă: sosesc din țara iubirii; am stat mult timp de vorbă cu aceea pe care ai iubit-o — știi cu aceea despre care omenii zic: a murit! De o sută de ori, mai frumoasă ca în vremea când trăia pe pământ, ea mi-a dat un mesaj pentru tine, dar găsindu-te scufundat greoi în somn, în clipa când m'am întors, am lăsat vorbele să-și ia zborul înapoi către ea, ca un stol de porumbei-albi cari se întorc la porumbar. Și n'ai să mai auzi vorbele acestea!...“

A trecut câțva timp de atunci. Am lipsit din țară, dus de dorul acela al călătoriei care făcuse din mine un veșnic rătăcitor. Când m'am întors, femeia înaripată fu și mai crudă încă:

„In clipa când m'am întors din a doua-mi fugă zise ea, te-am văzut sărman nebun ce ești, scufundat până la gât în colbul cărților. Dacă m'ai fi pândit, ași fi lăsat să cadă la picioarele tale ramura tainică ce dă bogăția; era sora ramurii de aur care a deschis lui Anchise porțile infernului. O culesesem pentru tine în țara Norocului, unde mă dusesem să petrec două ceasuri. Dar văzându-te, la întoarcere, luptându-te cu istoria popoarelor stinse și cufundat în monotona cronică a civilizațiilor risipite, muncă poate folositoare pentru alții, am aruncat ramura în stradă. A trecut un milionar și-a ridicat-o“...

In sfârșit, după o a treia fugă, îmi zise:

— „Sosesc din țara în care poți aduna gloria cu lopata cum fac copiii cu nisipul de pe malul mării. Am luat la întâmplare trei boabe de nisip pentru tine. Unul îți da mijlocul să faci călătoria pe oricare din globurile lumii planetare și să descoperi ceea ce n'a descoperit nimeni. Un al doilea îți da mijlocul să ajungi un nou Atila, purtat într'un car tras de patru regi. Al treilea ți-ar fi dat destul geniu ca să faci omul nemuritor. Dar te-am văzut căscând gura de extaz în fața unui mare politician cu sufletul murdar ca o haină de mașinist, care ieșea din Parlament înconjurat de lingușitori și de un popor îndobitocit. Și mi-am lăsat boabele să cadă în mâna unui orb care trecea pe acolo“...

A doua zi, servitoarea ștergând praful de pe birou, a lovit vasul care a căzut jos și s'a spart. De atunci am avut un suflet mai puțin în serile de veghe...

Figuri dispărute.

† Dr. Nicolae Popovici

una din figurile cele mai reprezentative ale Bihorului care s'a stins din viață în ziua de 27 Iulie, lăsând regrete unanime.

Tăcere

de I. G. Samarineanu

Grăbite adieri pe cer presară
A norilor greoi, cenușe deasă,
Ș'un fulger depărtat văzduhul ară
Cărări să spargă nopții ce se lasă.
In urma lui văzduhul muț rămâne,
Veghind odihna zărilor bătrâne.

Singurătatea'n jur mormânt durează
Și amorfesc țăriile ce'n goană,
A nopții neguri reci învoburează
In tristă, nestatornică icoană...

Uitare, sapă'n fața mea mormântul,
Pe tot ce-a fost de mult s'arunc țărână.
Pe buza-mi pală să se stingă cântul,
S'adoarmă'n depărtări ecoul ce-l îngână!

Vor răsări cândva chemări de bucium?

In cuiburi părăsite-adormi durere,
Iubirea mea nespusă, veșnic sbucium.
O, noapte, acum preschimbă tot: tăcere!

Chemare

de P.

S'a aprins luna într'un vârș de fag
Și stelele s'au agățat de ramuri;
Arde luna într'un vârș de fag
Tu nu m'aștepți în prag,
Tu nu răsai la geamuri.

De-aseară lunăntreagă s'a aprins
Și peste casa ta a nins
Zăpadă multă și ți-a troenit
Cărarea din grădină;
Atâta cât te-așteaptă un dor lubit,
Mai vină.

Ca mâne, luna albă n'o mai troeni
Cărarea așteptării mele.
Nici aurul n'o picura în ramuri stele,
Ci moartea'nfricoșată va veni
Să ningă peste noi uitarea,
Săntunece de-apururea cărarea
Pe unde tu ca lebăda de albă,
Ca a nopții salbă
Azi poți veni.

Azi poți veni
Ca lebăda de albă
... Și mai albă,

Oameni și vremuri trecute la Români din Bihor

de M. Pripor.

Deoarece în cursul atâtor veacuri de sclăvie și iobăgie, cu toată străruința nobilimei feudale și a crailor maghiari, nu s'a putut despoia Români de caracterul lor etnic, s'a înțercat o lovitură prin credință, prin legea lor strămoșască, de-ai desbina, ca mai ușor să poată fi distruși și striviți. Ideile calvinismului propagate prin apostolii fervenți ai doctrinei calviniste, cari erau, deoparte sașii cei bogăți, iar de altă parte principii puternici calvini, se impun cu forța și Românilor bisericește slab organizați și lipsiți de orice sprijin material. Cu încetul și prin teroarea legilor aspre și pedepsele draconice aplicate față de Români, ideile protestante pătrund în sanctuarul legii strămoșești. În fruntea bisericilor române ajunge episcop și superintendent: George de Sân-Georgiu — fostul vladică ortodox din episcopia Vadului; mai apoi Pavel Turdași și Mihai Turdași și Mihail Turdași aceștia aveau misiunea, după cât ne spune dieta din 1566 să scoată pe Români din orbă superstițiilor orientale.

Legea cea nouă propagată prin terorismul legilor, prin pedepse, prin diplomele principilor calvini, mai apoi prin tipărirea cărților bisericești în românește și înlocuirea limbei slavone cu cea română în cele liturgice, se estinde asupra tuturor Românilor și astfel și asupra celor din Bihor, cari erau supuși bisericește episcopilor din Transilvania. Sub principele Gavril Bethlen se aduce o lege în Iunie 1624, că și fii iobagilor pot cerceta școala dacă vreau să se facă predicatori și institutori calvini și, sub pedeapsa de 300 fl., domnul da pământ era oprit să ia dela școală pe astfel de tineri. Această lege încuraja pe toții fiii de iobagi, cari intrau în șirul predicatorilor calvini pentru propovăduirea calvinismului; dar o altă lege adusă de dieta din Bălgrad în 1639 luna Maiu, hotărârește, ca feciorii preoților din iobagi să rămână iar iobagi. Calvinismul propagat între Români cu astfel de mijloace și-a avut și partea sa cea bună, căci în tot răul zace și ceva bine. Limba slavonă scoasă din biserică și înlocuită cu cea română, tipărirea cărților în românește sub auspiciile și cheltuelile sașilor bogăți, determină preoțimea la citirea și scrisul în limba română tot mai mult, propagându-se între Români în locul slavonismelor, slova cărții românești. Aceste scrieri, aceste manuscrite le putem privi ca baza și fundamentul culturii românești, ca începutul culturii neamului nostru care a stat încătușat în lanțurile neștiinței sute și mii de ani.

Primele urme de cultură românească, pe cari ni le-a păstrat trecutul sunt manuscritele preoților și diecilor cari, cei dintâi și pentru prima oară, se îndeletniceau cu scrisul în limba română și a căror manuscrite s'au mai putut afla părăsite pe la bisericuțele de lemn din satele noastre răslețite pe la poalele munților.

Nimic și nimeni nu poate să ne arate mai clar și mai limpede începutul și evoluția culturii românești, ca forma și conținutul acestor manuscrite, cari manuscrite pentru prima oară sunt scrise în limba română cu litere cirilice.

Într'un manuscript vechiu aflat prin părțile Beiușului, fără început și sfârșit, lipsindu-i filele, se descrie viața unor sfinți probabil din slavonește. Pe tablele cărții stă scris „Scris-am eu Popa Mihaiu din Topa de sus, anii Domnului 1658”. „Puhoiul a fost în luna lui Prieri, din cu mila lui D-zeu eu Popa, Puhoiul a fost în luna Prieri, anii 1659. Întru aceasta carte să cuprindă lucruri frumoase — în ziua de Sân-Giorz — învățătura lui Isus”. În corpul manuscrisului sunt scrise următoarele notițe: „Aceasta carte sau scosu în zilele Racolței” adică în zilele lui Gh. Rákoczy, mai apoi scriu când au mărșu Racolți cu oastea de au trecut prin țara legerească (Galiția) să meargă spre țara leșască (Polonia) deci, Tătarii toată oastea lui Racolți o au lățatu și o au robluitu acolo ani dela nașterea lui Hs. a fost 1656. Când au robluitu Tătarii Țara Ungurească și au pusă pre Barceai craiu în Ardeal ani dela nașterea a fost 1658”. Aceste notițe istorice corespund întru totul cu realitatea istorică, întru cât s'a întâmplat, că Gheorghe Rákoczy II, mânat de ambiția deșartă ca să ajungă pe tronul Poloniei, a plecat cu armată contra Polonilor, dar fiind bătut și fiindcă se încumetase să facă politică pe socoteala sa proprie, a căzut în disgrația Sultanului. Urmarea a fost că Turcii, intrând în Ardeal, isgonesc pe Rákoczy, dând tronul lui Barcea Acașiu la 1658. Sub steagul de luptă desfășurat de Rákoczy contra Polonilor ni-e dat să vedem că alături de el luptă și Români din Bihor. Astfel Mihail din familia Venter a fost sublocotenentul circumscripției părților Borodine; moare în 1657 pe pământul Poloniei în războiul purtat de Rákoczy contra Poloniei. Ca organizație militară ținutul Borodului a durat până la 1711.

Ținutul Borodului cuprindea următoarele comune: Borodul mic, Borodul mare, Valea neagră, Cornișel, Beznea, Topa, Bratca și Cetea. Regele Ioan Szapolya i-a ridicat în 1532 pe toți Români din ținutul Borodului la demnitatea de nobili, punându-i pe picior de reșoi contra Imp. Ferdinand.¹⁾ Ba despre familia Venter se amintește încă și la 1465, sub regele Matia că ar fi fost ridicată la demnitatea de nobil. Un alt român, căpitanul Ștefan Roman din Tileagd, se luptă la 1659, la Sibiu, Deva, și în țara moșilor pe Crișuri, lângă Oradia sub Gheorghe Rákoczy.²⁾

Un alt manuscris, o *litanie*, pe care am aflat în comuna Răbăgani (acum e trimisă la muzeul const.

¹⁾ Biharvm és Nagyvárad Monografiája pag. 492.

²⁾ Ist. bis. rom. și a vieții religioase v. I. pag. 355 N. Iorga.

ort- din Oradea) fără început și sfârșit, lipsindu-i filele, se află scris: „Cu mila lui Dumnezeu, și cu ajutorul duhului sfânt eu Popa Ioan din Luncasprie au feciorul lui Mihaiu Dume am scris aceasta litanie (cuprinde o serie de rugăciuni scrise cu mâna) dela naștere 1674 de când au zidit Dumnezeu lumea 7 mii o sută și 74. Inceputus'au a să scrie în lăsatul postului crăciun 1 zi și o am sfârșit 6 zile către crăciun.” Stilul și limba ce se folosea de preoți și dieci în aceste manuscrise o arată cuprinsul unui psalm aci copiat: „Sfânt David craiul în hăbărușagul lui plângease domnului în bușulialului și aceasta graiu în bușulialului. Până când amărăști pre mine, până când ascunzi fața ta dinnaintea mea. Aceea ce ne ține cu pâne ca părinți noștri au greșit și toți ei au murit în tărhașul răutășilor noi portăm!! Un molitvelnic (o serie de rugăciuni) scris cu mâna, pe care l-am aflat în Copăceni, autorul e dascălul Vasilie Sturze Moldovanul. „Laudă lui Dumnezeu celuia ce după început dă și sfârșitul. Scrisam eu acest Molitvelnic Dascălului Vasilie Sturze Moldovanul din izvodul ce sau tipărit în Bălgrad”. Scrisă în Rabagani 1698 Oct. 3 zile. Un alt manuscris titlul e în limba slavona: „Sabornicalesiea la prasnice gospodschi, la săuți mari scrisă pra limba rumânească, luna Septemvrie 1 zi 1713 Scrisam eu Popoviciu Mitru“ la pag. 104 se află poesia scrisă de diacu Moga Zaharia din Forosig, după cum urmează: „Cântași Domnului cu cinste. Cântecu nou de nainte” „De minune ce au făcut Domnul să se minune tot [omul]” „Că și au făcutuși scăpare, cu direapta lui cea mare” „Și și-au arătatuși Domnul mântuirea pretotomul”, „Și întoată păgânătatea și au viitu direptatea” „Și șiau adusuși aminte de mila sa de nainte” „Lul Iacobo dânduși țara și sfta sa adeverare” „Lui Israil ce și alese cu toș, fii săi din casă” „Văzură neamuri și gloante de prin țară de prin toate” „Pentru noi cu ni oștește. Dumnezeu de ne ispășește” „Strigași lui Dumnezeu tare, tot pământul cu cântare” „Cântași cu voe bună cu bucurie împreună” „Cântași Domnului în strune, în cobzede versuri bune” „Și din fericate surle versuri de solomi să urle.” „Cu buciuum de cornu, de vor să răsunne până în noru” „La împăratul de nainte căi Domnu de nainte” „Mare cam de să salte să rădice valuri nalte” „Locuitorși din lume Săi auză sftul nume” „Păraele săși facă vorbă și măgurile să salte împreună cu dealuri nalte” „Și-ăși facă voe bună, cu câmpie dinpreună” „De sfânta Domnului față că ne vine cu dulceață”

„Cumi sau dat cuvântul să judece în direptate toată [lumea după fapte]” „Deacumu pânău vecie slava Domnului să fie” „Că neau scos dela robie, și neau dus împărăție!! Un alt *manuscris* se află în comuna Seliște-Pozmezeului e un mineiu contras, din cele 12 minee, scris cu o caligrafie de o frumusețe rară. Pe el se află scris următoarele „Pre mine pravoslavnice cetitorule cu umilință te rog unde vei afla niscai re-

CÂNTECE

Heinrich Haine.

I.

Mă trezesc în zori și 'ntreb:
Vine azi iubita?
Seeara, cad sdrobot și plâng:
Nici azi nu venit-a.

Nopți întregi veghiez; de ochi,
Somnul nu se leagă
Și visând, ca 'n somn, năuc,
Umblu ziua 'ntreagă.

II.

Treceam subț frearmătul de pom
Cu gându-mi solitar
Și'n suflet mi se furișă
Străvechiul vis hoinar

— O păsări, cine v'a'nvățat
Cuvântul ce-l vestiți?
V'aude biata-mi inimă
Și jalea i-o'ndoști.

O față ce trecea pe-aici
Mereu ni l'a cântat
Și așa am prins încet și noi,
Cuvîntul minunat

Tăceți! Povestea ce 'ndruțați,
Adevărată nu-i;
Aoiși mahnirea să mi-o aflați,
Dar n'o spun nimănu!

Trad. de I. Constantinescu Delabaia.

greșuri în lucrul acesta al meu să nu blastemi, ce să indreptezi, cu darul duhului sfânt să vei precum am putut am silit, ce te rog iartă ca și tu să dobândești ertăciuni dela Is. Hs. Scrisam aceasta carte anume mineiu izvrănit în satul Iosani Pavelea dascăl din țara muncaciului 1733. Tot acest dascăl, care se intitulează Pavelea dascăl rusă din țara muncaciului și din varmege Bereg, a mai scris încă un mineiu contras în satul Sacă, acum se află în comuna Petrieni, tot la fel ca cel din Josani, în 1733. Aceste puține manuscrise depre cari pomenisem în treacăt, le putem privi ca cele dintâi produse ale scrisului românesc din sec. al XVII-lea peste cari au dat prin satele din Bihor. Acesta e binele pe cari ni l-a dat încercarea de calvinizare la care a fost supus neamul românesc. Aceste sunt cele dintâi urme de cultură românească, care le-am aflat la Românii din Bihor, poate vor mai fi fost și altele pe cari le-au nimicit nepăsarea și neștiința oamenilor.

Căminurile de fete-ucenice

de M. Strugariu.

Fără îndoială că, în urma liberării de sub cătuşa dominaţiunii maghiare, populaţiunea băştinaşă din Ardeal îşi manifestă tot mai intens năzuinţa să se ridice prin muncă încordată şi conştientă, cât mai repede posibil la o stare economică, culturală şi socială de care a fost crud lipsită în trecut. Această îndoinţă îmbucurătoare trebuie îndrumată şi susţinută sistematic pentru ca nu cumva să rămână zădarnică şi descurajantă. Indrumătorii neamului românesc sunt obligaţi să-şi concentreze atenţiunea mai ales asupra condiţiunilor de dezvoltare a meseriilor, industriei şi comerţului, căci tocmai în aceste ocupaţiuni elementul românesc este cel mai întârziat şi totodată în tîmpină din partea minoritarilor cea mai teribilă rezistenţă, Minoritarii datorită împrejurărilor de altădată, posedă o situaţie preponderantă, solid organizată, şi au tot interesul să lupte pentru menţinerea acestei superiorităţi întărind-o cu toate elementele minoritare, cari, deastăzi înainte, nu vor mai fi aplicate în serviciile publice într'un număr tot atât de important ca în trecut.

Pe lângă recunoaşterea cerinţei imperioase de a răspîndi meseriile în pătura cea mare a populaţiunii rurale româneşti şi de a dezvolta cât mai mult marea industrie naţională, mai trebuie ținut seamă că naţionalizarea oraşelor nu se poate obţine temeinic fără formarea unui număr dominant de meseriaşi şi comercianţi români, pregătiţi foarte serios ca să poată cuceri piaţa înstreinată.

Nu se poate tăgădui că oficialitatea a dat atenţiune considerabilă acestei chestiuni, înfiinţînd şcoale de meserii şi şcoale comerciale de toate gradele, şcoale de ucenici industriali şi comerciali, internate, căminuri şi cantine cu colaborarea Statului judeţelor, comunelor, camerelor de comerţ şi industrie, a corporaţiunilor şi instituţiilor profesionale culturale şi de asistenţă socială.

Ceeace trebuie relevat, este constatarea supărătoare că elementul feminin a fost lăsat şi deastădată pe planul al doilea, deşi buna stare casnică şi socială se întemeiază, în bună parte pe pregătirea sufletească şi pe calităţile gospodăreşti şi industriale ale soţilor şi mamelor.

Multiplicarea şcoalelor secundare, normale, profesionale, de meserii şi de menaj nu rezolvă complet chestiunea, căci în oraşele mari din vechiul regat, unde funcţionează de multă vreme şi în număr mult mai însemnat asemenea şcoale, sporirea acestor instituţii de învăţămînt teoretic şi practic n'a redus deloc numărul fetelor-ucenice în atelierile şi întreprinderile particulare de industrie şi comerţ. Tocmai în această direcţiune a şcoalelor de fete-ucenice s'a lucrat şi realizat extrem de puţin; când ar trebui,

dimpotrivă să se lucreze mai mult de cât pentru şcoalele teoretice; şi aceasta cu atât mai mult cu cât numărul meseriilor este foarte mare; iar cele mai multe dintre ele, chiar dintre cele feminine nu se pot învăţa, nici în ruptul capului, în şcoalele speciale; ci numai pe cale de ucenicie care asigură şi formarea spiritului practic; bunăoară: tipografistă, litografistă, fotografistă, giuvaergistă, compactoară, rihuitoare de ghele, blănară, frizeriţă etc.

Sînt excesiv de puţine localităţi, în tot cuprinsul ţării, cari au o şcoală specială pentru fetele-ucenice industriale şi comerciale. Din lipsă de localuri ca să nu zicem de organizare sistematică, Ministerul Instrucţiunii întreţine numai vreo patru-cinci şcoale de fete-ucenice, în tot Ardealul, şi dintre cari unele sunt frecventate numai de ucenicele industriale nu şi de ucenicele din comerţ. Iar pe de altă parte statisticele anuale ale şcoalelor de fete-ucenice arată că din totalul ucenicilor cari frecventează regulat cursurile, abia o zecime sunt românce şi, chiar dintre acestea, cele mai multe sunt cu graiul înstrăinat, astfel că influenţa binefăcătoare pe care şcoala o exercită în cele 8—10 ore săptămînal se anihilează prin faptul că în restul timpului liber, când nu-i ocupată în atelier sau întreprindere, ucenica stă în contact numai cu familia patronului sau cu-a gazdei minoritare.

Ceva mai mult, pe când ucenicele minoritare sunt recrutate, în cea mai mare parte, din populaţiunea urbană, după cum e şi natural, româncele sunt venite dela sate; apoi patronii minoritari, a căror număr este covîrşitor, preferă ucenicele de-aceeaşi limbă şi confesiune, căutînd să le instruiască numai pe acestea în secretele meseriilor respective, în timp ce româncele sunt angajate numai în caz de mare nevoie şi tratate cu mai puţină dragoste şi fără să fie complet instruite.

Nici vorbă că nu pe-această cale se vor răspîndi meseriile feminine între româncele rurale şi întări muncitorimea industriei naţionale dela oraşe.

Comitetele de supraveghere ale şcoalelor de fete-ucenice s'au străduit şi în trecut să contribuie, în toate chipurile, la creşterea numărului ucenicilor românce, dar s'au convins că acest lucru nu se poate realiza înainte de înfiinţarea şi organizarea unor *căminuri speciale pentru fetele-ucenice*, cari să le te-rească de desnaţionalizare, de boale sociale, de perversi morale, şi cari să le asigure un tratament pîrintesc educativ şi igienic.

Cred că înfiinţarea şi întreţinerea unor astfel de căminuri, constituie o operă patriotică tot atât de importantă ca şi înfiinţarea oricărei alte instituţiuni şcolare.

Deaceea, Statul trebuie să contribuie cu sume mari la înființarea și organizarea căminurilor de fete-ucenice pentru adăpostirea și îngrijirea fetelor de săteni români, pe cari comitetele de supraveghere, până la o legiferare a acestei chestiuni, care nu poate să mai întârzie, să fie obligate de-a le angaja ca ucenice pe la diferiți patroni și diverse întreprinderi din orașele Ardealului.

Scrisoare

de George A. Petre

*Prietene, mai ți-amintești acum
De vremea când ne sbenguiam pe drum?
Ne târâiam ca două marl omizi;
Palate ne clădeam din cărămizi,
Imprejmuiindu-le cu ziduri de țărână
Ca spuza praful ne ardea la mână,
Umblam desculți, descinși, aproape goi,
Și soarele turna năduf pe noi ...*

*Când ne-am făcut, prietene, mai mari,
Cu barda ne ciopleam ciomege tari.
Porneam cu vitele la câmp din zori
Ca doi haiduci ascunși printre păstori
Și cu picioarele spălate'n rouă
Strigam în larg o bucurie nouă;
Iar când văzduhul incepea să fiarbă,
Ca doi gândaci ne ascundeam în iarbă
Și ne'ntorceam cu turmele'n amurg,
Când, sure, apele tăcerii curg ...*

*Prietene, pe ulițe când treci
Ori urci la câmp pe vechile poteci
Și-ți pare că prin fâlfâit de vânt
Auzi vre-o îngânare de cuvânt,
Să știi că nu-i închipuire, nu-i:
E gândul meu rămas pe câmp hat-hui.
Aleargă ca un roib fără stăpân,
Se scaldă'n soare și adoarme'n fân,
In zori se oglindește'n stropii reci
Și în amurg e sbor de lilieci;
S'amestecă prin lanuri cu cei mulți,
Se joacă'n țărână cu copiii desculți
Și când s'apleacă soarele pe vii
E-un cărbuș cu aripi aurii ...*

*Prietene, pe ori și unde treci,
Culege gândul meu de pe poteci!*

— Nu sunt de disprețuit falnicele daruri ale zeilor: ei singuri le dau și nu muritorii și le pot lua după placul lor.
Homer.

— Nu mai simt altă plăcere decât de a învăța.
Petrarca.

„Teatrul-artă și Teatrul-meserie“

de Șt. Mărcuș

Scena e mai însemnată decât ori care institut al statului. Aici numai aud puternicii lumii ceea ce niciodată sau rar aud, — dreptatea; și acli văd, ceea ce niciodată, sau numai rar văd, omul.

Fr. Schiller

Numai acolo există cultură, unde își găsește toate condițiunile de viață, unde se simte lipsa ei, Teatrul ca instituțiune culturală prezintă întocmai spiritul yremurilor, de aceea va înflori, numai unde populația a ajuns la un nivel de civilizație. Necesitatea de a avea un teatru propriu național nu este un desiderat nou al popoarelor; istoria ne învață să cunoaștem încercări din momentele în cari religia-mitul a intrat în conștiința omenească.

Libertatea care armonizează de minune sufletul oamenilor, armonizează în mod perfect și acest product social-economic-intelektual, care întrunește cultul-religios-moral-artistic.

Mișcarea teatrală nu a pornit dela stat, ci din inițiativa particulară. Statul a recunoscut importanța lui nelăgăduită și astfel a încercat să influențeze dezvoltarea lui nu numai din punct de vedere social, dar și din punct de vedere politic. Eminescu în tratatul său despre repertoriul teatral a spus la 1870, că „omul nostru va avea dreptate să întrebe, cum pot fi folositoare locale și societăți, cari propagă fără conștiință libertinagiul în idee, în simțiri și în fapte“. El a făcut o distincțiune precisă între „teatrul-artă“ și „teatrul-meserie“. Statul în formațiunea lui de dezvoltare, a înțeles să facă distincție între aceste două noțiuni și a încercat să reguleze activitatea lor prin legi și ordonanțe, cari la începuturile teatrului lui Moliere și Shakespeare au servit mai mult interesele curților regale și a nobilimei, decât interesele masselor. Totuși știm bine, că nici aceste teatre nu au rămas între hotarele țării lor, au trecut pe alte plaiuri, în țări străine, răspândind gândul gigantic, care s'a produs din mișcarea artistică în legătură cu viața de teatru; exemplul clasic ni'l servește, teatrul englez.

În această ordine de idei, concesionarea teatrelor respective a trupelor volante de teatru-spectacole, a devenit o problemă care a interesat autoritățile de stat, și s'au luat dispoziții chiar în dezvoltarea germenă a teatrelor, pentru suprimarea spectacolelor ce păreau periculoase intereselor de hegemonie, a claselor privilegiate, a regilor și a puterii de stat.

Odată cu reînvierea sentimentului național, și îndeosebi sub influința ideilor de libertate-egalitate, trambulate în lumea largă de către revoluția franceză, s'au pus bazele adevărate ale teatrelor naționale,

cari din acest moment, au triumfat cu vorba vie, „activă chiar și în cultivarea acelor sentimente omnești, cari trăiau în sfera religiei și a legilor“.

Sub influența ideilor revoluționare începe și în România mișcarea teatrală în anii 1812. Teatrul elen a Domniței Ralu dela Cișmeaua Roșie a fost începutul din care junii români, cari-și făceau studiile în școala elinească, luară hotărârea de a-l imita, și au pus în scenă tragedia lui Euripide „E-cuba“, în limba românească. Din acest teatru Aristia a format o trupă, care după o pauză de câți-va ani, a pus bazele teatrului adevărat național din București, prin elevul său Constantin Caragiali.

În Moldova teatrul românesc începe pe la anii 1833, când D. G. Asaki „cu asistența a câți-va amatori și a câți-vo școlari dete mai multe bucăți traduse. Guvernul numi un Comitet teatral în care figura Alexandri, Cogălniceanu, Negruși, cari „se apucă cu tot dinadinsul la lucru“, și prin ei se crează repertoriul românesc a teatrelor naționale. Millo urmează încercărilor acestora și deschide un alt teatru, iar mai târziu Pascali deschide altul în sala Bosel. În anii 1861 spuneau cetățenii români „Nu domni, — cari pușei sau sunteți în pozițiune, a pulea face ceva pentru scena română, nu negligeați această salutarie instituțiune, teatrul este cel mai activ și mai prompt mijloc; de a întări puternica rațiune umană și de a răspândi în popor o mare cătățime de lumină“.

Cu cât privirea o țintim mai mult spre Occident, cu atât mai vechiu este trecutul teatrelor. În Ungaria teatrul maghiar s'a luat sub îngrijirea statului în 1840. De atunci legiferările din 1848, 1879, 1884 reglementează funcționarea trupelor și repartizarea concesiunilor, distribuind concesiunile pe circumscripții, în baza opiniunii Sindicatului artiștilor.

La noi, în România, legiferarea se ocupă cu chestiunea teatrului în Parlament în 1877, când doboară legea veche de teatru imperfectă și dă o organizațiune nouă scenelor noastre naționale. La 1910 legea lui Millo se schimbă și se pun bazele teatrului în 3 puncte principale, și anume: a) formarea unui corp artistic, b) încurajarea literaturii dramatice, c) cererea de venituri pentru teatrele oficiale. Legea aceasta a trecut peste mai multe schimbări până ce în anul 1925 s'a votat noua lege a teatrelor care se ocupă mai larg, dar nu într'un mod satisfăcător, și de funcționarea teatrelor neoficiale, strecurând în lege dispozițiunea: „Spectacolele de orice fel, sunt libere în România“.

Teatrul la început a fost teatru-artă. Prin răspândirea civilizațiunii și prin materializarea societății, teatrul a devenit meserie, tot așa după cum meserie a devenit în parte știința. Trupele primitive teatrele au jucat teatru pentru artă, totuși, odată cu răspândirea culturii, arta a devenit meserie. De aci în-

coaci se ridică nivelul artistic și demoralizează teatrele.

România mare, odată cu unirea, și-a luat anumite garanții pentru respectarea drepturilor culturale ale minoritarilor. În mod generos s'a achitat de această datorie. Consiliul Dirigent în 1919 a admis tot atâtea concesiuni teatrale, câte au avut minoritarii în Ardeal înainte de războiu. Trupele lor au fost de două feluri și anume: trupe regulate și trupe volante (Daltársulatok). În anul 1925 numărul concesiunilor teatrale maghiare după necesitatea vremurilor și conform situației populației lor, a fost redus la 8 trupe concesionate, — Germanii și sașii au avut o trupă puternică de dramă și o trupă excelentă de operetă, cari funcționează în toate orașele cu minoritari sași și germani.

Acest sistem a asigurat nivelul artistic și asistența artiștilor. Ministerul Artelor a impus directorilor concesionari îndatoriri, pe cari le-au avut și mai înainte. O seamă dintre directori au falimentat, totuși 30 artiști-scriitori au solicitat concesiune pentru teatrele maghiare pe stagiunea anului 1926—27, ceea ce dovedește, că, teatrul minoritar, este o întreprindere rentabilă în România mare.

În afară de trupele acestea funcționează și au funcționat teatrele naționale, trupele de propagandă oficială, trupele particulare românești, teatrul ovreesc, trupele volante concesionate și neconcesionate, dar lipsește și până astăzi teatrul sătesc.

Noi nu putem fi acuzați de îngrădiri șoviniste. Vrem însă să ne asigurăm dezvoltarea rațională și normală a teatrului românesc, chiar în regiunile locuite de minoritari. Sistemul rațional este, de a admite teatru ca artă acolo unde se simte necesitatea lui ca instituțiune culturală, dar nici decât în regiunile cu locuitori minoritari de o altă naționalitate, cari în diferite rânduri au protestat contra trupelor ungurești și cari nu prezintă o garanță pentru susținerea trupelor. Am fi vinovați față de noi, dacă nu ne-am încrede în trăinicia teatrului nostru, dacă am tenta la existența teatrului minoritar în mod forțat, brutal, necivilizat. Scopul nostru este, ca să nu admitem teatrul meserie acolo, unde nu este la locul său, și unde meseria devine o gheșeftărie spirituală-financiară în contul elementului conducător de stat.

La 1870 s'a înființat în Ardeal, din inițiativa lui Iosif Vulcan societatea pentru fond de teatru român cu scopul de a clădi un teatru național românesc și a pregăti elementele de artă pentru acest teatru. Hodoș, care era președintele societății și unul dintre cei mai devotați luptători ai ideii, a insistat în parlamentul maghiar, ca societatea să primească o subvenție din partea statului maghiar. În bugetul Ungariei din anul 1876 vedem pentru teatrul național maghiar o subvenție de 263.300 florini. Nici odată guvernul ungar nu a aprobat o subvenție pentru tru-

pele românești și pentru teatrul românesc, ba după cât suntem informați atunci, când teatrul maghiar din Arad la 1876 trăgea de moarte, nu s'a admis ca să se joace într-o altă limbă în acel teatru.

Orașul București a avut în anul 1881 în bugetul său pentru teatrul național, reprezentațiile românești o subvenție în suma de 20.000 florini. Statul român s'a îngrijit cu subvenții de teatrele naționale, dar aceste subvenții nu au ajuns, încît trupa lui Millo la un timp s'a îmbolnăvit de reprezentațiile ce le-a dat într-o sală umedă nesănătoasă, neajutat fiind din partea autorităților.

Teatrul artă a fost în România proprie și la noi în Ardeal acel teatru care a fost propagat de către Millo, Pascali, Demetriadi, Caragiali, Ionescu, Pătrășcanu, cari și-au jertfit viață și suflet pentru o idee, care îndeosebi în Ardeal a fost primită cu un entuziasm de nedescris.

Astăzi golurile de teatru arte sunt mari. Ne lipsește teatrul sătesc în întregime. Ne lipsesc trupele stabile de teatru în noile teritorii alipite. De aceea insistăm la crearea teatrului de Vest care să fie un teatru de artă și nu un teatru de gheșefiărie. Insistăm, că Asociațiunea să-și organizeze cu subvenția statului trupele teatrale de propagandă sătești, cu cari să cutreere după un program bine stabilit și cu un repertoriu ales potrivit împrejurărilor locale, toate centrele principale locuite de români.

Insistăm, ca artiștii să nu facă numai teatru de meserie, dar și teatru de artă. Statul are datoria ca în acest scop să se îngrijească de existența acestor artiști. Aceea ce vedem că se face astăzi la teatrul național din București, aceea ce vedem că se face la opera din Cluj, nu poate crește elemente de teatru de arte, ele în cea mai mare parte sunt elevi de teatru meserie. Această situație va dăinui, cât timp teatrul național din București va dispune de un surplus de 60 artiști, și cât timp opera din Cluj nu va avea elementele ce pot asigura un repertoriu modest și nu sunt salarizați după exigențele de trai a zilelor de astăzi.

Concesionarea trupelor minoritare după sistemul nou a transformat teatrele minoritare în teatre de meserie, unde se joacă zilnic de trei-patru ori, dramă, comedie, operetă și arareori operă, toate peste o altă fără nivel artistic, exploatând până la sânge capacitatea de muncă a artiștilor angajați.

În această luptă grea culturală trebuie să ne îngrădăm în interesul propriu național, și în interesul general al culturii, și trebuie ca chestiunile teatrului să fie rezolvate sub prizma teatrului de artă, admitând teatrul meserie numai în măsura, ce se cere pentru exercitarea oricărei profesiuni.

Arta este sublimul omenesc, școala vieții, pedagogul luminat; teatrul prezintă realitatea vieții; deci trebuie judecat de către oameni și prin oameni ce

trăiesc pe pământ, în condițiunile vieții de astăzi, iară nu prin nouri, în idei transcendente-simbolice, din cari ne rămâne singurul folos al unei experiențe triste.

Nu este destul ca scena să ne arate soarta oamenilor, precum nu este destul ca legea să privească rece sufletul teatrului, ele trebuie să ne învețe a fi drepti cu cei nenorocoși și să-i judecăm mai cu cruțare. Nu numai teatrele naționale formează nucleul de dezvoltare; al unui popor vrednic de viață și dezvoltare; teatrele particulare la rândul lor au o importanță tot atât de mare.

Avem convingerea că statul român face mult în casează sute de milioane pe urma artei teatrului, deci trebuie să jertfească ceva mai mult pentru teatrul-artă a teritoriilor nou alipite.

Cărărie . . .

de M. G. Samarineanu

Drum de cară . . . cărărie
— Ca o panglică'n zig-zag
Pe un piept de fată drag —
Da la noi în sat se sue
— Subțirică și zglobe —
Sus pe deal, până la vie.

Cărărie, coardă'ntinsă! . . .
De cu zori și până'n sară,
Tu vibrezi ca o vioară
De ai trudei arc atinsă

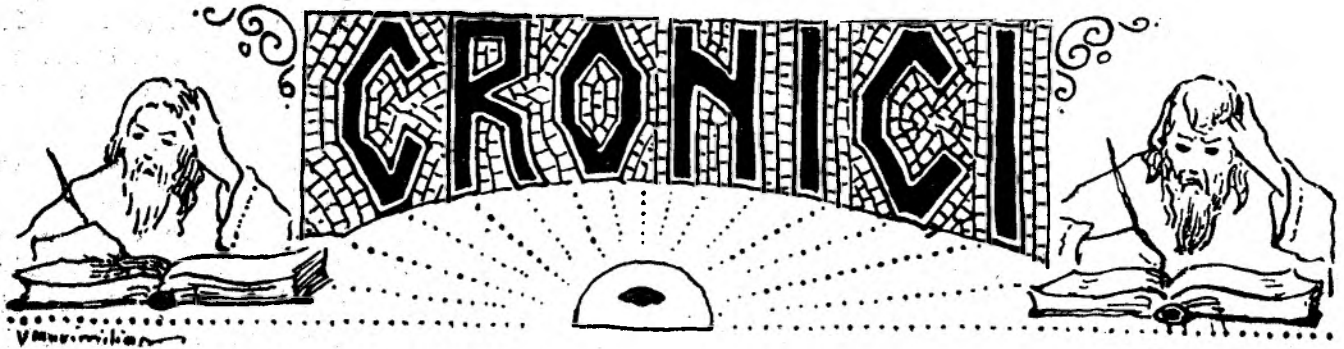
Cărărie subțirică,
Ca un mijloc de femeie!
Smulgi odihna din bordee,
De cu zori când roua pică,
Și pe-a țarinei tezaur,
O împroști în stropi de aur.

Brazdă pe vertebra luncii,
Drum de cară ars de soare.
Pari un portativ pe care
Se încheagă imnul muncii.

Către cititori.

— Deoarece singurul sprijin pentru a putea duce și mai departe munca pe care am început-o sunt abonamentele, rugăm pe abonații noștri să-și achite suma de 120 Lei prin mandat postal, costul revistei pe un an.

Suntem siguri că cei 2500 de abonați cari au primit cele cinci numere de până acuma ale revistei „Familia” își vor face datoria. Noi îi putem asigura, în schimb că vom căuta, număr de număr, să le dăm o revistă din ce în ce mai bună.

Mihail Sadoveanu. Politica, așa deșantată cum se face la noi, are câte odată și părți bune. Deplasează, fie și pentru perioada cât durează alegerile, elemente și le aduce dintr'un colț în celalt al țării. Contactul cu masele — chiar când este luat pentru scop anumit — își are valoarea sa. Nu toți cei cari solicită votul, sunt sarbăzi la suflet, și după ce au căpătat ce doreau, trec mai departe sterpi și cu un motiv de îngâmfare mai mult, fiind aleși.

Alegerea parțială din Bihor, prin personalitatea candidatului guvernamental, are o mare însemnătate pentru noi. A scos pentru cât-va timp, pe marele prozator Mihail Sadoveanu, din bârlogul său și ni l-a adus. De o săptămână colindă

Mihail Sadoveanu.

acest colț pitoresc de țară. De o săptămână, făcând propagandă politică, ne studiază. Suferim neajunsuri mari, avem însă și un enorm capital de bunuri. Frumsețile naturei se imbie pitoresc cu minunatele calități sufletești ale poporului bihorean. Nici una nici alta însă n'au fost puse în valoare. Ne lipsea maestrul. Acum e printre noi. De vom fi rezervați față de politician, vom fi darnici față de scriitor. Politicianul de astăzi e scriitorul de până mai ieri și de mâine. De se va izbi de ghimpi politicianul, vom încununa cu lauri pe scriitor. Nu-l vom căuta pe pernele moi ale automobilului oficial, nici în cadrul îngust al unei întruniri politice la țară. Nu, pe Mihail Sadoveanu, nu-l vom căuta nici în tovărășia electorilor. Răsfoind:

„Șoimii“, „Cocostârcul albastru“, „Crâșma lui moș Precu“, „Floare Oflilită“, „Neamul Șoimăreștilor“, „La noi la Viișoara“, „Venea o moară pe Siret“, „Mormântul unui copil“, „Povestiri vânăto-rești“. etc, îl vom găsi întreg. Și aici îl vom asculta graul blând și sfătos, vom retrăi cu el întreaga poezie a meleagurilor noastre, vom învoca trecutul și ne vom încălzi la același foc sacru al dragostei de țară.

Iar, după alegeri — ales ori ba — nu vom căuta prin ziare discursurile sale parlamentare, ci notița minunată și recenzia elogioasă a noului său volum în care va vorbi de noi.

Atunci, Bihorul, îl va așeza pe cunună nestimata recunoștinței sale.

Până atunci, noi, îl urăm din suflet: — „Bine ai venit în mijlocul nostru, maestre!“
M. San-Marino.

Politică românească și cultură maghiară. Publicăm mai jos articolul cunoscutului scriitor maghiar Tabery Géza asupra acordării concesiunii teatrului „Regina Maria“ din localitate d-lui L. Parlăgi în legătură cu candidatura d-lui Mihail Sadoveanu. În acest articol se vede precizat punctul de vedere maghiar. Suntem de acord? Dar cine ne întreabă pe noi! . . .

Dela Mihail Sadoveanu la Parlăgi Lajos. Cea mai distinsă figură în vleață a literaturii române, M. Sadoveanu, a fost adus de politică, între noi, la Oradea. Ca scriitor m'ași fi bucurat mai mult dacă d-l Sadoveanu nu era silit să vină la Oradea în legătură cu mandatul de deputat ci — s'o spunem, când l-am fi tradus unul din frumoasele sale romane în ungu-rește — în cadrul acesta am fi aranjat pentru d-sa o intimă serbare literară.

Totdeauna, mă tem puțin: când scriitorul face politică se pierde ceva dintr'insul, din eternitatea lui.

Mandatul de deputat al d-lui Sadoveanu în județul Bihor a fost strâns legat de soartă cu o cauză culturală maghiară. După părerea Maghiarilor și Românilor din județul Bihor și din Oradea, prosperarea teatrului de aci, numai atunci s'ar putea concepe, când teatrul va fi atribuit lui Parlăgi Lajos, în care capacitățile serioase de artist sunt împreunate cu inteligența omului de afaceri și cu corectitudinea lui. Lucru rar în timpul de astăzi

Noi Maghiarii am zis: fără Parlăgi Lajos teatrul nostru se distruge. Românii dela putere să acorde deci concesiunea teatrală lui Parlăgi.

În cazul acesta, la alegerile din Septembrie, vom sprijini candidatul guvernului cu voturile maghiare. Dacă însă guvernul nu va respecta dorințele noastre, atunci nu vom vota pe candidatul guvernului.

Politica este afacere, iar afacerea nu e obiceiul să fie totdeauna estetică. Este un lucru întâmplător că acum interesul politic al distinsului scriitor român se îmbină armonios cu o cauză culturală maghiară. Iată că cultura maghiară poate da mână de ajutor unui scriitor român în politică și scriitorul român politician poate fi de folos culturii maghiare.

Este un lucru frumos acesta și ar fi și mai frumos dacă

mâna de ajutor reciproc a factorilor culturii nu ar fi întinsă numai pe urma politice, ci pe urma sincerei dorințe a inimilor

Acum Maghiarimea dorește sincer ca, mandatul devenit vacant prin renunțarea d-lui Goga să fie îndeplinit de către Sadoveanu în parlament, iar conducerea teatrului din Oradea să fie încredințată lui Parlăgi. Este întrebarea însă că întrucât situația politică ar impune alt fel, oare nu ar lua Maghiarii atitudine împotriva lui Sadoveanu, iar Românii în contra lui Parlăgi. În definitiv chestiunile culturale, nici când n'ar fi permis ca să fie subordonate politice. Mai cu seamă atunci când se ivesc cu adevărat cele mai bune speranțe pentru schimbarea reciprocă a valorilor ambilor.

Tebéry Géza

Bacalaureatul. E de prisos; e necesar. Și discuția se încinge în fiecare primăvară și în fiecare toamnă. Sunt și pro și contra și cei cari atacă și cei cari susțin acest examen care reușește să trântescă 60—70% din absolvenți, în fiecare sesiune, au motivele lor bine justificate. Trebuie o selecționare, spun acei cari susțin bacalaureatul; după atâtea teze și examene de stărșit de an, bacalaureatul nu mai are rost, spun acei cari-l atacă.

Nu ne vom pronunța că unii sau alții au dreptate. Vom relata o situație numai. Până la introducerea bacalaureatului, școlile de aci, din Ardeal — vorbim dela războiu încoace — erau într'o situație de plâns. Mulți treceau ca și câinele prin apă. Alegerile, preocupările politice, sustrăgeau școlilor pe profesori timp îndelungat. Se lucra de mântuială în clasă, afară, în domeniul politic, fiind ținta. E de prisos să amintim elementele fără pregătire cocoțate în învățământ de proptea „alor noștri.” E de prisos să amintim că au fost profesori cari rar dădeau pe la școală. Și când capra sare masa, iada sare casa.

Și, fiind-că fără oameni pregătiți nu poți face carte, școlile luaseră alt drum. Ajunseră un fel de instituții de coreografie, un fel de întreprinderi pentru spectacole. E mai- ușor să alegi din câte-va sute, 5—6 elemente cari știu să declame, să joace o piesă, sau să se avânte în baleturi și dansuri de șantan. E mai ușor să croiești rochițe scurte, multicolore, aripioare de ingeri, diademe de carton argintat bătute cu pietre false pentru un balet-fantezie, de cât să azbuchești la gramatică, să găsești o rădăcină pătrată, să conjugii un verb neregulat la franceză sau să cauți prin cenușa trecutului, anul domniei cutărui domn.

Nu suntem contra serbărilor școlare; Ferească Dumnezeu. Le-am dorit însă în măsura în cari ni s'au dat dela bacalaureat încoace. Nu ele să formeze ținta școlii.

Dacă bacalaureatul formează un hop pentru absolvenți, aceleași hop îl formează și pentru profesor. Elevul este oglinda profesorului. S'a ținut de elevi, elevii vor ști. E stabilit faptul că cel mai mare procent de corigenți și repetenți îl dau profesorii slabi

Alături de elevi, la bacalaureat, își trec examenele și profesorii lor. Admirabila selecțiune a corpului didactic și frumosul avânt pe care l'au luat școlile orădane, dacă nu se datorește bacalaureatului, corespunde datei înființării lui. Un motiv mai mult pentru noi ca să nu-l hulim. Procentul căzuților anul trecut a fost mai mare; anul acesta e mai mic și la anul, cu siguranță, va fi și mai mic. Să se excludă politica încă cu câteva grade din școală și școala își va atinge scopul

Criza cărții. — Prețul cărților crește din zi în zi cu pași de struț. Cărțile didactice, mai ales, s'au scumpit enorm. Avem o populație săracă și nu din cele mai doritoare în ale cetitului. În această privință am moștenit ceva din atmosfera de tembelism a orientului. Adugați acum la acest tembelism și scumpetea cărții și veți vedea rezultatul pe care ni-l poate da obligativitatea învățământului. Criza cărții nu a provocat-o nimeni altul decât statul. Proteguirea industriei naționale o în-

țelegem. Suntem de acord cu potențații. Să-i acorde toate avantajele pentru ca produsele indigene să poată concura pe cele străine pe piețele noastre, prin efinătatea lor. Să-i dea gratuitate transporturilor, scutiri de taxe pentru importul materialelor brute, subvenții dacă e nevoie; cu un cuvânt să facă tot posibilul pentru ca produsele industriei naționale să fie mai ieftine pe piețele noastre de cât cele importate. Nu înțelegem însă și condamnă măsurile cari s'au luat și se mențin în chestia hârtiei. Presa a dat alarma și campania a fost susținută timp îndelungat. Rezultatul? zero. Hârtia a rămas un monopol al unor fabrici dornice de a-și îmbogăți acționarii în detrimentul culturii unui popor. Fabricile naționale cu toate avantajele acordate, nu pot produce nici cantitativ, nici calitativ și nici cu prețuri cari ar putea concura hârtia străină. Atunci s'a recurs la taxe enorme de import pentru hârtia străină, lăsând posibilitatea de operat, ca'n cadru, fabricelor așa zise naționale. În campania dusă de ziarele capitalei s'a relatat toată ticăloșia fabricelor naționale. S'au dezvăluit apucături de apași, trucuri dezgustătoare. Guvernul trecut n'a găsit de cuvânt să ia măsuri. Și doar el ducea o campanie pentru construcții școlare. Ziduri, ziduri. Și ziduri s'au ridicat multe și în toate comunele. Dar zidurile vor rămâne de prisos căci badea Ion, badea Stan și lelița Maranda văduvă de războiu, nu-și vor putea da odraslele la carte.

— Un abecedar a ajuns să coaste cât o păreche de boi pe vremuri, spunea un țăran în Câmpulungul Moldovenesc; și avea dreptate.

Guverul actual, cu atâția scriitori miniștri și frunțași ar putea să se gândească, acum când se începe noul an școlar, la ieftinirea cărții. Să se ridice taxele de import pentru hârtia străină. Dacă fabricile noastre nu vor putea rezista, cu atât mai rău pentru ele. E neroadă concepția de a susține o industrie care nu contribuie de cât la scumpirea traiului.

Dansul. După o nenorocire cetățeanul cu anumite înclinații ar putea să se gândească, acum când se începe noul an școlar, la ieftinirea cărții. Să se ridice taxele de import pentru hârtia străină. Dacă fabricile noastre nu vor putea rezista, cu atât mai rău pentru ele. E neroadă concepția de a susține o industrie care nu contribuie de cât la scumpirea traiului.

Trăim o epocă de beție de ritm.

Plecă după amiază la băi. În veranda restaurantului se dansează. La băi vin oamenii suferinzi. În sunetele Jazz-ului, suferința amuțește; reumatismul și sciaticul dispar pentru a lăsa ciolanele să se legene — hidos e drept — pe parchetul sau pe cârpa de linoleum întinsă între mese, în cadența unei orchestrei gălăgioase.

Seara ieși în oraș. După o plimbare te oprești la o cafenea în centrul orașului. E vară dar abia prinzi câte o zi fără ploale și o seară frumoasă. N'ai comandat încă lîmonada și orchestra întonează, în curte, un foxtrot. Lângă balustrada orchestrei e nelipsitul linoleum. Și perechile se pornesc.

Se dansează.

Dela mese vezi strecurându-se tinerii din societate pe când păriinți, geloși că nu-i țin mădulele, își stropesc amăreala cu pahare de vin.

Muzica te asurzeste. Ai impresia că Jazz-bandul e atât de gălăgios intenționat pentru a-ți opri avântul gândurilor, pentru a-ți sugruma conștiința și a-ți tulbura rațiunea.

Câte urlete de saxofoane, câte sdrăngăneli de darabane clopoței, cutii de lemn și țambale! Câte răcnete și bătăi în tobă Ingenios a fost organizatorul Jazz-bandului. Prin zgomot vrea să acopere nuditatea pulpelor și al corpurilor cari se fățae în-decent în așa zisul dans modern.

— „Dansurile de azi sunt expresiunea imoralității vieții.” Nu. Hotărât că nu. Nu dansurile ci dansatoarii.

Privește pe puștanca în gri. Abia a împlinit 14 ani. Uită-te la ea cum s'a lipit de donjuanul ei partener Capul pe umăr ca să-l poată da posibilitatea de a-și strivi sânii decoltați de pieptul lui. Până la genunchi pare o ederă agățată de un pilastru.

Privește pe soția d-lui X. E femeie în toată firea. Părul tuns, decolteul mare, rochia până deasupra genunchilor, desuul redus la o palmă de sole lavabile. În legănarea așa zisului dans parcă retrăește cele mai intime spasmuri ale alcovului.

O, nu, nu se dansează. În ritmul Jazz-băndului, și sub ochii miilor de gură-cască, se face orice vrei, numai dans nu. Dansul e o armonie de mișcări, de linii și eleganță. E poezia supleței.

Vacanțele teatrale

Luna August e lună de vacanță pentru teatrele minoritare. Unsprezece luni de muncă continuă, stăruitoare, lată secretul existenței teatrelor minoritare. Că în aceste unsprezece luni sunt și luni de criză, seri cu incasso neînsemnat e evident. Sunt compensate însă de alte luni și seri. O lună de vacanță nu lasă un gol în mișcarea teatrală, nu rupe continuitatea. Publicul abia se reculege. Nu are timpul însă să se obișnuască cu alt soi de spectacole. Trupele de revistă cu teatrele lor de vară unde se propagă cultul picioarelor dezvelite până la șold decolteurile până la buric și glumele indecente cu spirit de gădiliciu, sunt produsul îndelungei vacanțe a teatrelor noastre. Teatrul Național își începe stagiunea la 1 Septembrie ca s'o intrerupă la 1—8 Iunie iar opera își începe stagiunea la 1—15 Noembrie ca s'o încheie la 1 Iunie. La șapte luni de muncă, cinci luni de vacanță. Și ce activitate. Câte relach-uri? Câte spectacole răsuflate! Și câte submediocre?..

La 1 Septembrie trupele maghiare își încep stagiurile. O lună de vacanță, dar o lună de mai grozavă frământare. Căci în această lună se tranșează concesionile, se fac angajamentele, se aranjează repertoriile și se încep repetițiile. Toate acestea într-o lună. Și trupele minoritare nu dispun de regimente de artiști ca teatrul nostru național din București unde, unii protagoniști joacă un rol sau două într-o stagiune întreagă iar alții nu dau pe la teatru decât atunci când trebuie să-și încaseze salariile.

Trupele minoritare trăesc prin sine înseși căci muncesc unsprezece luni pe an. Teatrele românești, gras subvenționate de stat, lăncezesc. Într-o parte avem muncă stăruitoare, asiduă și nici o gădilitură îndecentă de revistă pervertitoare de gust artistic. În cealaltă parte o continuă vacanță proprice ciupercilor, ca după ploae. Arta adevărată, scump plătită de stat, lasă cinci luni de dezvoltare panoramelor.

Influența celor șapte luni de artă serioasă a teatrelor românești în marea masă a publicului e contracarată de cele cinci luni de reviste neroade. Că nu prinde Ibsen și alți intelectualizanți ai teatrului, e explicabil. Ceri salturi mortale spectatorului. Cum să treacă dela revista „S'o vezi pe-a mea” la Peer Gynt?

O reorganizare a teatrelor noastre, cu mai puține subvenții și mai multă muncă, cu mai puțini artiști și mai bogat repertoriu, n'ar strica.

Educația masselor nu se face decât prin muncă serioasă și continuă.

Briliante, giuvaeruri de aur și argint precum și ceașornice găsiți mai ieftin ca ori unde la bijuterierul

HERBST

Plața Regina Maria No. 1 Oradea

cumpără cu prețuri avantajoase obiecte de aur și argint și repară ceașornice

2-12

Manualul Reangajatului scos de către valorosul ofițer, D-1 colonel I. Bengliu, cu ajutorul fericit al unui grup de ofițeri, este o lucrare care trebuie să atragă atenția nu numai a lumii militare ci și civile. D-1 colonel I. Bengliu comandantul școlii de subofițeri din Oradea, știe să dea nu numai instrucție ci mai cu seamă suflet acelor cari sunt în imediata apropiere de soldați. Manualul reangajatului este o lucrare rezultată din experiență și din avânt ostășesc. El dă subofițerului toate cunoștințele de care el are nevoie pentru a pregăti la rândul său pe soldat. Este o economie de timp, de bani și orientare prescrișă. În acelaș timp, acest manual face cinste și ofițerilor autori și armatei românești. Colonelul I. Bengliu însă nu este omul care să stea pe loc, ci a înțeles că experiența trebuie folosită, iar opera trebuie perfecționată. În ultima sa formă a celei de a II ediții, manualul apare desăvârșit, putând fi pus alături de marile tratate de pedagogie. Este o modestie însăși titlul cărții, deoarece ea poate servi și celor ce sunt mai mult decât subofițeri. Mai cu seamă volumul II complectat cu pedagogie generală și militară, cu știință și noțiuni de cultură generală ne dovedește încă odată mai mult că D-1 colonel Bengliu și camarazii săi colaboratori își dau perfect seama de rostul armatei în timpurile în care trăim.

Nu avem cuvinte cu cari să convingem mai ales pe ofițerii de rezervă să-și procure această prețioasă lucrare a valoroșilor ofițeri dela școala militară din Oradea.¹

„Bunica” — piesă ocazională pentru școlii de D-na Elena Dr. Aciu apărută în editura tip „Lazăr” din Șimleu. Se simțea lipsa acestor fel de piese mai cu seamă pentru regiunile dela graniță. D-na Elena Aciu este o entuziastă însuflețitoare națională a tineretului, ba chiar și a celor mai bătrâni. Domnia sa e scriitoare veche și juca același rol de propagandistă națională, dar cu destulă primejdie pentru vremurile trecute.

„Bunica” face parte din seria celor șapte piese pe care tineretul din Ardeal le joacă la diferite serbări. Ca și în „Ileana Cosanzeana” și în „Bunica”, D-na Aciu poetizează trecutul, reușind să-l invieze și să-l pună în fața tineretului ca pe un exemplu viu de imitat. Alegoria alternează cu legenda, prezentul stă în fața măreției de fapte și de oameni, încât serbările la cari se joacă piesele d-nei Aciu totdeauna sunt pline de înălțare, de avânt și entuziasm, elemente sufletești atât de necesare pentru educația tineretului nădejdei de mâine. Rând pe rând figurile marilor eroi ai neamului se întruchiează în micii jucători; bogatul se apropie de sărac, bunicul de nepot, și totul trăiește clipa sub razele calde ale simțirii naționale și ale înfrățirii fără condiții. Iată ce ne-a făcut să atragem atenția asupra pieselelor d-nei Aciu.

G. B.

Presă despre Familia. O satisfacție pentru străduințele noastre. Presă din întreaga țară are cuvânt de laudă pentru revista „Familia”. După revista „Țara noastră”, prima care a subliniat reparația „Familiei”, după ziarele „Cuvântul”, și „Tribuna Nouă” cari au salutat cu entuziasm aceasta revistă, iată ce scrie ziarul „Universul”, No. 158 din 12 Iulie în folleton la pagina culturală:

Familia, Iunie 1926, Oradea-Mare.

Dacă este adevărat că revistele regionale aduc un adevărat aport culturii naționale, atunci când își înțeleg temeinic rostul lor, revistele ce apar la hotarul dintre două civilizații

dintre două neamuri, nu pot să-și justifice răspunderea ce și-au luat dacă nu sunt adevărate faruri de lumină. Mai mult decât în orice regiune a țării, revistele periferiei naționale trebuie să impună printr'un program de străjuire culturală.

Ne pare bine că în revista „Familia” descoperim cele două note de căpetenie ale unei culturi sănătoase. Cea dintâi înfățișează, cu amplexare, scriitorul Cezar Petrescu în articolul de deschidere „Literatura pământului”. Poate pentru nici o revistă n'ar fi fost mai potrivit să se vorbească de contactul apropiat cu pământul, de elementul local, particular și național, pe care îl mai reprezintă viu numai plugarul, numai pământul. Unde ar putea prinde mai bine decât într'un oraș ca Oradea, afirmația că sunt internaționale cântecele proletare și că numai ale plugarilor sunt locale și naționale? Acolo unde se întâlnesc două civilizații e bine să se accentueze ceea ce ne poate încadra pe noi în literatura universală. Acolo trebuie să strălucească în chip deosebit specificul nostru național și autohton. „O literatură ardelenască va fi cu atât mai întreg și specific a Ardealului, după cum, la rândul ei, în literatura universală un loc vom merita în măsura numai în care vom ști să rămânem cât mai mult și mai intact români”.

A doua notă, nota creștină, nota păcii profund înseninătoare, o aduc d-nii Bota și Ion Dragu. Aceasta este însăș puntea pe care se pot întâlni civilizațiile.

Versurile, cronicile și notele, dau tot sprijinul lor acestei bune reviste, pe care am vrea s'o știm luminând mereu granița de Vest

Iar revista bărlădeană, „*Gratul nostru*” condusă de un admirabil mânănciu de scriitori, în numărul 6—7 din Iunie-Iulie scrie următoarele despre noi la pagina 14:

„*Familia*” anul I. No. 3, Maiu 1926. — Oradea. Condusă cu pricepere de poetul Pindului D-l M. G. Samarineanu, ne dă articole de preocupare variată

Îngrijită ca redactare, frumoasă ca tehnică aduce colaborarea unor scriitori de marcă. Proza bine reprezentată prin D-nii T. Neș, despre „Importanța propagandei culturale”, Cezar Petrescu plin de humor în „Admiratorii Naturei”, G. Bota despre „Răsboi și Socialism”, I. Pogan și Z. Sandu articole „culturale” iar I. Dragu și G. A. Petre duioși în „Resemnare” și „Ciripire de primăvară”.

În versuri se întrec poezii Victor Eftimiu și M. G. Samarineanu, ambii cântând Pindul. Poetul Volbură Poiană-Năsturaș aduce în „Castanii” un frumos final

„Ca niște policandre au înflorit în toi

„Zvârlind lumina 'n lună cu lacrimi dela noi”.

I. Ciorănescu, M. Dragnea, D. Psatta și I. G. Samarineanu aduc în poezie frumoase contribuții. Cronică literară și teatrală bine întreținute, apoi „Note”, „Revista Revistelor” etc. completează acest număr, care aduce un frumos aport în publicistică. Coperta ne dă o admirabilă pictură „Pe malul apei”, de pictorul Teodorescu-Sion.

Vizitați

marele magazin de manufactură

Lukács Francisc & Cie

Str. Prințul Carol, Oradea

unde găsiți toate articolele cu prețurile cele mai avantajoase

Vizitați!

M A R E L E M A G A Z I N
D I N O R A D E A

EMERIC CZILLER

PIAȚA UNIRII.

Mare asortiment de articole pentru doamne și domni. Stofe engleze, mățăsuri, pânzeturi, albături, covoare, draperii și cuverturi. :: Se fabrică covoare persane și se pot procura toate articolele necesare pentru ținutul lor.

Vânzarea en gros și en det ail.

Cele mai bune, mai frumoase și
mai solide

mobile

le găsiți la

IGNAT STEINER

Str. Avram Iancu No. 1. Oradea
(la subsol).

Toată elita Oradiei și toți intelectualii își dau întâlnire la
Cafeneaua

• E L I T E •

unde concertează zilnic dela 6—8
și dela 9—1 capela militară

SECȚIA TIPOGRAFIA STR. ALEA ROMEI No. 2.

TELEFON: 87

Aranjată cu cel mai variat și modern material. Execută prompt și cu prețurile cele mai moderate: Ziare, Broșuri, Reviste, Afișe, Bilanțuri, Anunțuri, Invitări, Registre, Cărți de vizită și tot felul de lucrări în această branșă. o o o o o o o o

Legătorie de cărți face orice lucrări în această branșă o o

TIPOGRAFIA ȘI LIBRĂRIA ROMÂNEASCĂ SOC. A. ORADEA

SECȚIA LIBRĂRIA BUL. REG. FERDINAND. No. 11.

Asortată cu tot felul de cărți didactice și rechizite școlare; reviste și cărți literare și de știință, românești și străine, furnizează cu prețuri de concurență: Hârtie, Creioane, Tocuri, Penițe și Materiale pentru Bănci și Birouri. o o o o o o o o

TELEFON: 105

Au sosit cele mai cărți și reviste de mode pentru D-ne.